

1877
Karlens
Arctid
Pöytäkirja
C. Andersson
Mundstyg
Kinnarald

Skannings
Skydd
Kajus Johnson
Pöytäkirja
Rönkä
i Virolanta

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2879

1

Skydd för säsan mot förgörning.

Jo, det säkraste var, trodde alla di gamle, att ingen, vem det var, fick röra vid eller titta på säsan, för då troddes den bli förgjord, förtrollad, ej grobar.

Ni

2879

2

Vad gav man åt dragarna, när vårningen började?

Jo, såvitt möjligt en brödkaka till var och en av julabröt. Då blev di starka och skyddade för all slags olyckor. Sådant tillämnat bröd förvarade man nedgrävt i säen.

3.
2879

3

Vilket avseende fästes i såningstid vid ärlan,
torndyveln, spindeln, dansande mygg m.fl.
tecken?

Jo, för det första troddes och ansågs ärlan med rätta såsom vårens budbärare. Då blev det brått med stenaarullen. De nyschaktade trädorna skulle bli fria från all den uppbrutna stenen. Torven skulle böstas (småhackas) och pärona skulle sättas så tidigt som möjligt i 11:te eller 10:de veckan på sådan jord, "Nylänne".

Torndyvelns surr i aftonstunden var också ett säkert förebud, att då kunde 11:te veckes kornet sås m.fl. växter.

Dansande myggskoockar betydde ömsom regn och uppehållsväder.

När maskros blommade, var det bästa korntecknet. Då skulle allt kornet sås.

4.
2879

4

Då jorden dallrade.

Bara vårtecken att skynda på för brinnande livet
med vårarbetet.

2879

5

Järnnätterna ▶

Särskilda namn på de kalla nätterna i juni.

6.
2879

6

Skydd för åkern mot förgörning.

Jo, när åkern var komplett färdig, allt harvat
och slätt sattes ned all slags lökvistar här och där på åkern.

s. *Alto, Kinnaralt, Sm.*

Höskörden.

Vid höslåtterns slut skulle man lämna en och annan sudd kvar, därför att det kommande år skulle bli fullt så bra höskörd.

Vädervirren.

Jo, att det var ett trollväsen i rymden, något förskräckligt andeväsen, som att någon död på så sätt susade omkring i trädtopparna. Ja sådana andar, som ej hade ro i graven. Sådana farliga dansar, som ofta förstörde byken som var upphängd till torkning m.m., som var i dess väg, var så fruktad, att medan den som värst pågick, ingen vågade säga ett ord.

2879^{9.}

9

Krypvagnar och mokärror

av gamla typen finnes nog ännu kvar i gränsen av Småland, Blekinge
och norra Skåne.

2879^{10.}

10

Brynola Bertil

gör det spektaklet med oslått gräs vid sina naturbehovs görande.
Gräset är utskämt och folket får skämmas.

Svinlösa

Albo l: d

Vinstad s: m

m. fl.

1929

Nattskärrans surr.

Jo, förr kallades sådana "spånakäringar", och surrades långa ihållande läte, blev hören (linet) stark och bra det året, men gjordes täta avbrott med surret, kallades det, att det brast, och då blev hören dålig det året.

Skriv endast på denna sida!

Uppst. Margareta Johanson

Vinlösa

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2879^{1/2}

11

Smalend

Albot. Rimmervalds bok

Smr. Trestad. 7. Första

Kornblekenen

1929

Kornblekenen,

C. S. G. Johansson

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2879

1/2

12

"sillablixten", som vanligtvis förekommer vid kornmogningstid, ansågs påskynda mognaden i hög grad såväl natt som dag. Di gamle trodde, att sådana blix uppkom av större sillstims vändningar i havet.

2879^{13.}

13

Hackeva (äva)

troddes vara en liten mycket anspråkslös kvinna, som gärna ville hacka och plocka ihop små rör, och så gick hennes tid. Ännu hör man sägnen på somliga håll, att tusenden sådana små stenrör på utmarken härstamma från Hackevas tid.

2879¹⁴

14

Uppodling av åkerlyckor.

En man fick gärna förr nästan var som helst å bondens utägor odla upp en åkerlycka och bruka till sin fördel, emot dagsverke till jordägaren. 20 eller 24 skilling räknat pr dag och dagsverke.

2879

15

En s.k. drängalött

var för 50 á 60 år tillbaka mycket vanligt, och var ofta så stor, att det syntes orimligt för en man, ehuru stark han än var, försöka sig på att jordlötta. Vanligtvis om söndagseftermiddagarna även å vilotid roade sig den starkaste drängen, naturligtvis i pigornas närhet, med att öva sig i sådana kraftprov.

2879/6.

16

Spökeri.

Det var sommaren 1876. Jag och hustru skulle tillbringa s.k. smekmånaderna på en liten inköpt gård B. i Moheda socken, men nämnda smekmånader blevo tyvärr allt annat än angenäma. På stället hade förut, som det allmänt sades i orten, dött en gammal kvinna i sorgliga omständigheter, sådant som svält och misshandelsdöd. Det sades, att kvinnan var död i förväg, så hon gick igen och ej hade någon ro i sin grav. Sonhustrun utpekades som käringens pinoredskap. Alltnog. Men vad var det som spökade varevligaste natt? Men så fort vi gått till sängs och det var mörkt, vattenskopan i vattenspannen dansade runt och skramlade mot spankanterna, nycklarna till sängkammarrummet snurrade och vredos omkring i låsarna oupphörligt, ute i kammardörren i förstugan precis sammedant väsen. Vi lågo första nätterna så tysta, så vi knappast tordes andas.

- Så en Skriv endast på denna sida! annan kväll var den be-

2879¹⁷
17

satte anden ihop mä spjällkäppen och spjället. Det var nämligen en stor gammaldags öppen spis med spjället lågt. Detta drogs och slog tillbaka som sådana brukade göra med ett klappande smäll. Till sist blev jag lite smått arg på gnyet och rök upp och tände lampan, tittade i pipan och på vattenskopan och kunde ej märka ett dugg ovanligt. Ja, men nästa natt upprepades manövern med oförminskad väsen och var natt hela sommaren. Jag gick många gånger ut och avsköt gevärsskott, för det sades, att sådant otyg skulle ha respekt för skott och krutluk, men det verkade till ingen nytta. Vi hade ett barn, en några månader gammal gosse, och han skrek nätterna i ända, så det var underligt, att han ej skrek ihjäl sig. - Så kom julen, och då skulle vi ju som andra bränna stearinljus och ha lite julavuret, men samme ande vakade. På slaget 12 i natten släcktes ljuset. Jag steg upp och tände, men om en stund var ljuset kullstupt jäms efter staken. Då ^{(vi} blev⁾ alldeles förvånade. Så fort ske kunde, övergävo vi det hemmet, men vi glömma det inte i vår livstid.

18.
2879

18

Gastar.

Vid lite färder i min ungdom med en morbror, Jon Svensson, lever ännu i Gemön, Virestads socken vid 84 á 85 års ålder. Han var alltid i skumme särskilt om hösten så illa utsatt för gastar, att han ej kunde gå 5 minuters väg, förrän han tvärstannade. "Va nu då", sa jag, men han svarade aldrig ett ord, förrän morgonen därpå, då han omtalade det.

Han beskrev gastarna såsom formen av en eldröd kvast, som for åt visst håll med en förfärande hastighet. Detta var i spöketrakten Härlunda och Örkenedtrakten.

19.
2879

19

Smida ut ögon på folk.

Smida ut ögon på folk var en enkel sak för 70 å 80 år sedan, d.v.s. tjuvar, som stulo bi, vävar, som voro utlagda för blekning o.s.v.

En gammal trollgubbe, Håkan Palm på Virestads utskifter, var ofta anlita för dylikt. Han smidde på pilen (?) i tre torsdagsmorgnar, innan solen gick upp, och så var det med lite hokus färdigt. Ja, sannerligen var det många på den tiden, som blevo hastigt enögda.

2879^{20.}
20

Locke.

Vet inte annat om Locke eller Nocke än att det-
ta var ytterst giftiga små djur med lite olika storlekar och höl-
lo sig alltid i groen. Lockens innehåll var en grön vätska, som
var fäkreaturens död, om man ej gav dem motgift.

2879

21

Löttstenar

fanns nästan någon vid varje gård. Något bestämt framtidsvillkor,
hörde jag ej av för den eller de, som lyfte en par tre hundra kilo
utan väldigt med skräppor. Sina 30 års ålder fordrades nog.

2879

22

Kornet.

11:te veckes kornet var vanligen 6 rads korn och såddes utan några som helst "korntecken" utan rikligt med gödsel. Kornet kallades vanligen "sväljekorn", därför det så fort möjligt behövde sväljas av hungriga munnar.

Kornvåren var i 7,6 och 5 veckorna, då enbusken rök, jorden var dragen och kornen hoppade och spridde sig vitt vid nävakasten. Då sade man, att kornet "ville" sås.

2879

23

Klädedräkten.

Härmed en skildring hur våra förfäder vävde och klädde sig för 100, ja 200 år tillbaka.

En vadmalsklädning av grovt helyllevadmal, blått eller ljusblått ville de välbesutna bönderna gärna hålla sig med, men så varade en sådan kostym livet igenom. Tröjorna skulle vara korta med uppslag vid händerna, mycket hög krage, som särskilt för sig fordrade minst en halv dags stickning för skräddaren. Bak på tröjan skulle alltid vara 2 veckförsedda med 2 stora mäsingsknappar. Byxorna hade ju då som nu någon passform som benkläder med den skillnaden, att det skulle vara fram en s.k. byxeläm, en stor ~~KAX~~ klaff att slå ner vid behov. För 50 å 70 år sedan skulle byxorna vara mycket vida nertill. Till sådan söndagskostym skulle alltid finnas "kölarm", en mycket hög grov filthatt, tämligen smal uppåt, en stor nattkappa (krage), som skulle räcka

Skriv endast på denna sida!

upp till öronen samt ett stort fyrkantigt kläde (halsduk) av bomull eller silke, som oavsett värme virades två slag om halsen. Underkläder bestod man sig ej med till denna mundering men väl med en grövre, mycket lång blånaskjorta, långstrumpor, grova, varma, av tretvinnat ullgarn, vars skaft skulle räckta ovan knäna med s. K. svicklade skaft. Skodonen var krökbeckstövlar(?) med stora klackjärn och utvändigt "följare", som skulle hålla kappan rät. En gång i veckan skulle skodonen smörjas med isterflott.

Den andra vanliga söndagsbeklädningen var för vuxna manfolk, skinnbyxor av renskinn, som bak drogs ihop med en sleif och skulle ovillkorligen hänga på med fäste på höfterna utan några (sela) hängslen. Längden var 2 eller 3 tum nerom knäna, och där fanns anbringat en sleif för åtdragning, med större spänne för de rike. Var detta prydliga beslag av kontrolleerat silver och alltid blankt. Om skaftstövlar vinter eller sommar vid skinnbyxklädsel användes var det egna i modet att strumpskäften 2 eller 3 tum alltid skulle synas mellan stövelskaften och skinnbyxorna. Ofta var till denna klädsel lågskor med grova klackjärn men utan kapphållare. Skinnbyxklädsel kunde passa ihop med lusatyrströjor av 2 eller 3 skaftigt hemvävt s. K. varken.

I nästa brev skall jag skildra fruntimmerskläderna från flydda tider samt tillverkningsätt o. s. v.

Osämja och slagsmål mellan de olika socknarna.

Beväringar både hemma och på mönstring och övningsplats hade alltid svårt att få rätt tebaka.

Härlundaboarna benämndes Tjärgubbar, då de alltid brände tjära där samt beskylldes för rackare, då där inom farns boende några tattarehushåll, sen voro snart knivarna lösa.

Torsåsboarna benämndes för Tosingar. Nykyrkeboarna för Bekbarkar. Di brukade koka bek. Di behövde ej va tillsammans 5 minuter i folksamlingar innan Madesjöknivarna blänkte. - Dödsfallsmord skedde vid Härlunda kyrka somliga Mattesmesedagar, då ibland några tusen personer från 10-tals socknar samlades där, och minst varannan medförde lomneflaska.

26
2879

26

Då slåttern eller skörden var slut.

Den som tar haren betydde, att då var slåttern Ta haren.
eller annat slut. Just i det hörnet, där haren togs, sista hugget
o.s.v.

Den, som lägger in, kastar in nekarna i ladar. Nekakråka.
till den, som la där, kallades "nekakråka".

Allt arbete, som avslutas, nämligen höslåt-
ter och sädesskörd, så hurrades.

Skuragröten gjorde sitt för spridandet av, Skuragröten.
att där var det slut.

2879^{27.}
27

Tröskningen

skulle vara avslutad till jul.